

มองห้องน้ำสาธารณะอ่านเรื่องราว
: ปรากฏการณ์แห่งความย้อนแย้งและการกดทับ
Gaze at Public Toilets, Read Messages
: Paradoxical and Oppressed Phenomenon

รัชนิกร แห้ววัง*

*สาขาวิชาการจัดการมรดกวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วิทยาลัยนวัตกรรม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

*Corresponding author. E-mail: ratchaneekorntu23sep15@gmail.com

บทคัดย่อ

ห้องน้ำสาธารณะมีหน้าที่ในการรองรับสิ่งปฏิกูลและของเสียจากร่างกาย แต่หาก “มอง” ห้องน้ำสาธารณะในฐานะภาพที่เชื่อมโยงมนุษย์และบริบททางสังคม ห้องน้ำจึงสามารถเปิดเผยให้เห็นความเชื่อ มายาคติที่สะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมได้ บทความฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาและวิเคราะห์ข้อความที่พบในห้องน้ำสาธารณะทั้งหญิงและชายในฐานะภาพประเภทหนึ่ง จากการศึกษาพบว่า ข้อความต่าง ๆ มีจำนวนมากถึง 214 ข้อความจากจำนวนห้องน้ำที่พบข้อความ 18 ห้องเฉลี่ยห้องละ 11.88 ข้อความจำนวนข้อความในห้องน้ำแสดงนัยการยอมรับและการดำรงอยู่ในสังคมได้เนื่องจากข้อความเหล่านี้มีได้ทำลายหน้าที่หลักในการรองรับสิ่งปฏิกูลของห้องน้ำจำนวนข้อความจึงสะท้อนให้เห็นความย้อนแย้งในห้องน้ำที่ต้องการความสะอาดในทุกบริบทแต่ไม่สามารถกระทำได้อย่างจริงจังในขณะที่เมื่อพิจารณาตามความแตกต่างระหว่างเพศ พบว่า ข้อความในห้องน้ำผู้ชายพบมากกว่าห้องน้ำผู้หญิงในอัตราส่วนถึง 93 : 7 ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการยอมรับให้เพศชายสามารถแสดงออกในที่สาธารณะ อันเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมได้นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์รายละเอียดของข้อความพบว่า ข้อความมักแสดงตัวตน การเมือง คำด่าและเรื่องเพศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นการกดทับและปิดกั้นของสังคมในเรื่องดังกล่าวที่มีต่อชนชั้นล่างและคนรักเพศเดียวกัน (ผู้ชาย)

คำสำคัญ: ห้องน้ำสาธารณะ ข้อความ การมอง

Abstract

Generally, public toilets functionally disposed human urines and feces. However, gaze of public toilets as images linking human and social context can reveal belief and myths with reflection of social phenomenon. This article has objective to study and analyze messages in public toilets as visual images. The study displayed that there were 214 messages in 18 public toilets found messages, average in 11.88 messages per public toilet. This amount of messages implies the acceptance and appearance in public as they do not perform any impact on main function of toilets. The existence of messages then reflects paradox through public toilets which essentially need sanitary in all aspects but it cannot be actually done. Based on gender aspect, the study found that there were messages in men public toilet more than women one in 93 : 7 This ratio displays the empowerment of men to express themselves in public sphere according to gender expectation. Moreover, the analysis of detailed messages found that mostly messages represent identity, politics, dirty words and sex reflecting oppression and obstruction towards proletariat and male homosexuality

Keywords: Public Toilets, Messages and Gaze

บทนำ

ห้องส้วม มีประวัติศาสตร์การพัฒนายาวนาน ไม่แพ้วัฒนธรรมอื่นที่มีการสร้างสรรค์พร้อมกับการกำเนิดมนุษย์ ซึ่งหลักฐานเชิงประจักษ์สามารถแสดงให้เห็นได้ในช่วงศตวรรษที่ 1-2 ก่อนคริสตกาลในอาณาจักรโรมันในเมืองปอมเปอี เฮอรัคิวเลนุสและออสเตียมีการพบหลักฐานในเรื่องของการใช้ท่อส่งน้ำ (Aqueduct) ซึ่งเชื่อมโยงกับการวางท่อระบายน้ำและการใช้ส้วม ส้วมที่พบมีทั้งส้วมส่วนตัว (Private Toilet) มักอยู่ในห้องครัว ใต้บันไดหรือด้านหลังของบ้าน เป็นห้องที่คนสามารถนั่งได้เพียงคนเดียวและหลายคนเพื่ออำนวยความสะดวกสมาชิกในครอบครัวในขณะที่ส้วมสาธารณะมักสร้างไว้ให้บริการสำหรับสิ่งก่อสร้างสาธารณะเช่น โรงละคร ที่อาบน้ำสาธารณะ และใกล้บริเวณท่อน้ำเสีย เพื่อให้สามารถชำระสิ่งปฏิกูลได้โดยสะดวก ส่วนการออกแบบห้องน้ำสาธารณะมีหลายรูปแบบ มีทั้งสี่เหลี่ยมผืนผ้า สี่เหลี่ยมจัตุรัส วงกลมและวงรี หลักฐานห้องน้ำสาธารณะที่ออสเตียแสดงให้เห็นรูปแบบของห้องส้วม โดยมีแผ่นหินสี่เหลี่ยม เจาะรูตรงกลางสำหรับถ่าย

ของเสีย มีขนาดตั้งแต่ 3-30 เซนติเมตร วางพาดลงบนฐานหินเพื่อให้คนนั่งคล้ายกับเก้าอี้ ซึ่งรูปแบบเช่นนี้ไม่แตกต่างจากห้องน้ำในบ้านแต่ห้องน้ำสาธารณะมีจำนวนหลายห้องวางเรียงกันโดยไม่มีผนังและประตูกัน สามารถมองเห็นหรือสนทนากับคนข้าง ๆ หรือคนอื่นได้ (Koloski-Ostrow, 2015: 5-27)

ส่วนห้องส้วมในไทย ปรากฏหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดในสมัยสุโขทัย โดยส่วนที่พบคือ แผ่นหินปิดส้วม พบในบริเวณวัด ซึ่งจากการค้นพบดังกล่าวมีการอธิบายว่า การจัดการ กับกลิ่นและของเสียมีความจำเป็น เนื่องจากกลิ่นเหม็นจากการขับถ่าย เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติธรรมและเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่ฆราวาสด้วยเหตุนี้จึงมีการกำหนดวัตรปฏิบัติ เกี่ยวกับการขับถ่ายลงในพระวินัยเพื่อให้พระปฏิบัติ ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากลังกา และมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพสังคมท้องถิ่น ดังนั้นส้วมในสุโขทัยจึงพบที่วัดและมีรูปร่างแตกต่างไปจากส้วมโรมัน คือ มีรูปคล้ายสี่เหลี่ยมคางหมู ทำจากแผ่นหินขนาดใหญ่และสันนิษฐานว่าเป็นฐานส้วมที่ใช้ปิดปากหลุมและเป็นแผ่นรองเหยียบสำหรับนั่งถ่าย แผ่นหินนี้ ได้รับการออกแบบสำหรับทั้งการถ่ายปัสสาวะและอุจจาระ โดยมีการสร้างช่องและรูเพื่อแยก ของเสียดังกล่าวออกจากกัน ทั้งนี้ปัสสาวะจะไหลไปตามรางที่เจาะเป็นร่องไว้บริเวณด้านหน้า และปล่อยทิ้งไว้ข้างนอก ในขณะที่อุจจาระจะลงไปใบบริเวณด้านหลัง การออกแบบแผ่นหิน เช่นนี้เพื่อป้องกันกลิ่นเหม็น เพราะในวินัยหนึ่งคนมักปัสสาวะมากกว่าอุจจาระ หากปล่อยให้ น้ำปัสสาวะปนกับอุจจาระ จะเกิดกลิ่นเหม็นรุนแรงมากกว่าที่จะให้อุจจาระแห้งไปเองโดย ปราศจากน้ำปัสสาวะ และเพื่อสุขอนามัยของพระ (Chaiwiset, 2002 : 58-60)

คำอธิบายห้องส้วมดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นที่แสดงให้เห็นความสำคัญของห้องส้วม ในเชิงประวัติศาสตร์และแสดงให้เห็นพัฒนาการของห้องส้วมทั้งรูปแบบ รูปทรงรวมทั้ง การออกแบบให้ถูกสุขลักษณะในยุคต่อมา จนกลายเป็นห้องส้วมดังปรากฏในปัจจุบันที่มีทั้งส้วมคอก่าน ที่ใช้น้ำราดโดยมีบ่อฝังอยู่ใต้ดิน แต่ไม่เอื้อต่อผู้สูงอายุหรือผู้มีปัญหาข้อ เสื่อมเนื่องจาก รูปแบบส้วมทำให้ผู้ใช้ต้องนั่งยอง ๆ และส้วมชักโครก ที่มีถังพักน้ำติดตั้ง ไว้เหนือโถ เมื่อผู้ใช้ต้องการกำจัดของเสีย ก็เพียงกดน้ำเพื่อชะล้างของเสียให้ลงไปในด้านล่าง ส้วมชักโครกเหมาะกับทุกคนเนื่องจากผู้ใช้นั่งขับถ่าย ส้วมทั้งสองประเภทจึงเป็น ส้วมที่นิยมเนื่องจากสามารถกำจัดกลิ่น ป้องกันแมลงวันและถูกสุขอนามัย รวมถึงลดอัตรา การเจ็บป่วยและตายจากโรกระบบทางเดินอาหาร ซึ่งเป็นหน้าที่ใช้สอยหลักของห้องส้วมที่ จำเป็นต้องมีอยู่ทุกครัวเรือนส่วนส้วมสาธารณะ หรือส้วมที่สถานประกอบการจัดเตรียมให้ ลูกค้าหรือผู้ให้บริการ เช่น ร้านอาหารสถานบริการน้ำมัน ท่าอากาศยาน หรือสถานีขนส่ง เป็นต้น มีมาตรฐานเรื่องความสะอาดและสุขอนามัยเช่นเดียวกันกับส้วมในครัวเรือน แต่ส้วม

สาธารณะถูกกำกับและดูแลโดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขให้เป็นไปตามมาตรฐาน “HAS” Healthy (สะอาด) Accessibility (เพียงพอ) Safety (ปลอดภัย) เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ให้ประเทศไทยเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติและส่งเสริมการท่องเที่ยว (Center of Public Communication, 2016)

จากหลักฐานดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการมองและการศึกษาสิ่งแวดล้อม มักนิยมศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ที่สะท้อนวิวัฒนาการทำหน้าที่ของสิ่งแวดล้อมในฐานะที่เป็นตัวชี้วัดด้านสุขอนามัยและเชิงสัญลักษณ์ให้แก่ประเทศไทยด้านสถาปัตยกรรมเพื่อแสดงหน้าที่ตามโครงสร้างและการใช้สอย (Function) รวมถึงรูปแบบในการออกแบบการมองห้องน้ำในลักษณะนี้เป็นการมองและศึกษาแบบกระแสหลัก แต่การมองแบบหลังสมัยใหม่ (Post Modern) เป็นการมองที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ การใช้ห้องน้ำเป็นหัวข้อหลักในการศึกษา ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันที่สามารถแสดงตัวตนทางเพศ และเพศวิถี ห้องน้ำเป็นสัญลักษณ์แห่งความเจริญรวมถึงเป็นสถานที่แห่งการปะทะกันระหว่างเพศสภาพการต่อสู้สิทธิแห่งความเท่าเทียม และภาพตัวแทน (Gershenson and Penner, 2009) ห้องน้ำสาธารณะจึงสามารถสะท้อนความเชื่อ ทัศนคติหรือ มายาคติได้

นอกเหนือจากนั้น ภายในห้องน้ำสาธารณะในหลายพื้นที่ยังพบการขีดเขียนข้อความต่าง ๆ ซึ่งข้อความดังกล่าวเป็นองค์ประกอบสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าห้องน้ำสาธารณะมิใช่สถานที่เพียงแค่อำนวยความสะดวกจากร่างกายภายใต้นิยามสุขอนามัย แต่ยังทำหน้าที่ระบายหรือรองรับอารมณ์ สะท้อนความคิดเห็นหรือชีวิตประจำวันผ่านผนังห้องน้ำ โดยรอบในรูปของข้อความสั้นหากมองข้อความต่าง ๆ บนผนังห้องน้ำเพียงผิวเผินอาจเห็นเพียงความสกปรกและสร้างความรำคาญให้แก่ผู้มาใช้บริการ ทว่าหากพิจารณาอย่างลึกซึ้งจะพบว่า ข้อความต่าง ๆ แฝงนัยบางอย่างที่ไม่สามารถกระทำในพื้นที่สาธารณะอื่น ๆ ได้เช่น การเขียนคำหยาบการด่าทอ อีกทั้งข้อความเหล่านี้ถูกประกอบสร้างภายใต้โครงสร้างภาษาที่ส่งเสริมให้เห็นว่าข้อความต่าง ๆ มิได้กระทำอย่างตรงไปตรงมาหรือไร้เดียงสา หากแต่แฝงไปด้วยความเชื่อต่าง ๆ และอคติมากมาย (Sae-Wang, 2013B : 51-53) ดังนั้นในบทความนี้จึงลองมองและอ่านข้อความที่ปรากฏในห้องน้ำสาธารณะเพื่อวิเคราะห์สิ่งที่แฝงมากับข้อความและอภิปรายผลการวิเคราะห์ อันจะเชื่อมโยงให้เห็นปรากฏการณ์ทางสังคมได้ประมาณหนึ่ง

ห้องน้ำสาธารณะ : แหล่งรวมเรื่องราว

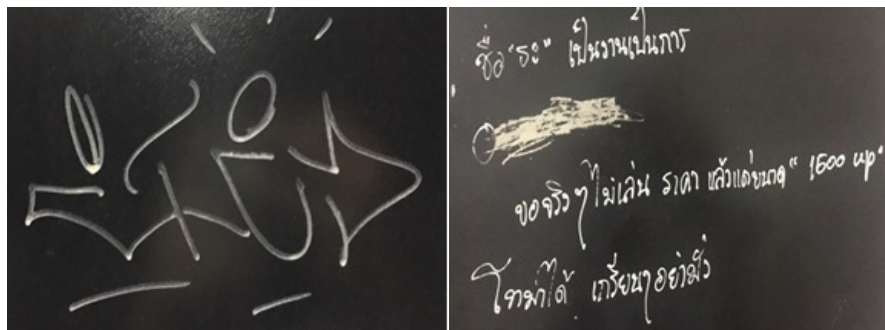
ห้องน้ำสาธารณะโดยทั่วไปมักมีองค์ประกอบพื้นฐานที่จำเป็น อันได้แก่ สุขภัณฑ์ (อ่างล้างหน้า โถปัสสาวะ (สำหรับผู้ชาย) และโถส้วม) รวมถึงอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น สบู่ น้ำสะอาดและกระดาษชำระ เป็นต้น และควรได้รับการดูแลเรื่องจำนวนที่เพียงพอต่อผู้ใช้บริการ รวมถึงความสะอาดทั้งในห้องน้ำและบริเวณโดยรอบ (Department of Health, 2017) ห้องน้ำสาธารณะส่วนใหญ่จึงมักให้ความสำคัญต่อเรื่องความสะอาดที่มักเน้นเรื่องกลิ่นสิ่งปฏิกูล การระบายอากาศรวมถึงการบดสลายของเสียในโถส้วม อันเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลในการประเมินความสะอาดของห้องน้ำ ทว่าความสะอาดในบางครั้งมิได้หมายรวมถึงร่องรอยการขีดเขียนหรือการวาดรูปบนผนังห้องน้ำทำให้ข้อความหรือรูปภาพต่าง ๆ ยังคงปรากฏในห้องน้ำสาธารณะหลายแห่งจนกลายเป็นเรื่องปกติในสังคม (Thairath Online, 2010) เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากร่องรอยเหล่านี้มิได้ผลต่อกระทบโดยตรงต่อสุขอนามัยของผู้ใช้บริการ อันเป็นสาระสำคัญของห้องน้ำสาธารณะห้องน้ำสาธารณะในหลายสถานที่ จึงยังคงพบการขีดเขียนข้อความบนฝาผนังห้องน้ำอยู่เป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นห้องน้ำสาธารณะที่สวนลุมพินี สวนจตุจักร สถานีบริการน้ำมันในกรุงเทพฯ หรือสถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพฯ (ถนนบรมราชชนนี)

จากการลงพื้นที่ในกรุงเทพมหานครเพื่อสำรวจและประเมินจำนวนขึ้นต้นพบว่า ห้องน้ำสาธารณะมักตั้งอยู่ในสวนสาธารณะ สถานีบริการน้ำมันและสถานีขนส่ง นอกจากนี้ในห้องน้ำแต่ละที่มีสิ่งที่น่าสนใจ คือ ข้อความที่ขีดเขียนในห้องน้ำ ดังนั้น เพื่อให้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างสามารถเป็นตัวแทนกลุ่มที่ดี ผู้เขียนจึงกำหนดเกณฑ์ ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยจำนวนห้องน้ำและจำนวนข้อความ โดยกำหนดให้จำนวนห้องน้ำสาธารณะมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 10 ห้องและจำนวนข้อความไม่ต่ำกว่า 100 ข้อความ ซึ่งครอบคลุมกล่าวทำให้กลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์เป็น สถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพฯ (ถนนบรมราชชนนี)

ในเบื้องต้นพบว่าห้องน้ำที่สถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพฯ (ถนนบรมราชชนนี) (ต่อไปจะเรียกสายใต้ใหม่) ยังคงพบหลักฐานการขีดเขียนและการวาดรูปบนผนังห้องน้ำมากมาย เนื่องจากผู้เขียนใช้วัสดุปลายแหลมในการเขียนลงบนพื้นผนัง อีกทั้งบางครั้งเขียนในพื้นที่ที่ยากต่อการทำความสะอาดเช่น วงกบประตู ซึ่งเป็นช่องที่มีความกว้างไม่มาก จึงยากต่อการทำความสะอาด ทำให้ปรากฏหลักฐานการขีดเขียนข้อความมากที่สุด (ข้อมูลวันที่ 10 พฤษภาคม 2560) ในขณะที่ห้องน้ำสาธารณะในหลายสถานที่อาจเขียนข้อความโดยปากกาหรือวัสดุที่ไม่ถาวร จึงถูกลบออกโดยง่าย บทความนี้จึงใช้สายใต้ใหม่เป็นสถานที่หลักในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อความในห้องน้ำสาธารณะ

สายใต้ใหม่ตั้งอยู่บนถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน เป็นสถานีขนส่งที่กระทรวงคมนาคมสร้างขึ้น โดยให้บริษัท ขนส่ง จำกัด รับผิดชอบและได้ให้สัมปทานแก่บริษัทเอกชนในการให้บริการเดินรถในเส้นทางภาคใต้และภาคตะวันตกเป็นระยะเวลา 20 ปี (Ministry of Transportation, 2015) โดยพื้นที่ใช้สอยแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นขนถ่ายสำหรับผู้โดยสารขาออกและขาเข้า ประกอบไปด้วยขนถ่ายและที่จอดรถและส่วนอำนวยความสะดวกผู้โดยสาร ประกอบไปด้วยพื้นที่ให้เอกชนเช่า อันได้แก่ เอสซี พลาซ่า (SC Plaza) ซึ่งมีร้านจำหน่ายสินค้าและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้โดยสารมากมายไม่ว่าจะเป็น ร้านอาหาร ร้านหนังสือ ธนาคาร ร้านสะดวกซื้อ ที่ทำการไปรษณีย์ และพื้นที่ส่วนกลางของบริษัท ขนส่ง จำกัด เช่นห้องจำหน่ายบัตรโดยสารห้องละหมาด ลานจอดรถ และห้องน้ำสาธารณะ

ห้องน้ำสาธารณะที่สายใต้ใหม่มีให้บริการทุกชั้นแต่ละชั้นจะมีทั้งห้องน้ำหญิงและชายแยกออกจากกันชัดเจนเป็นการให้บริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (เฉพาะในตัวอาคาร) จากการสังเกตและประเมินคร่าว ๆ พบว่าห้องน้ำฝั่งอาคารผู้โดยสารชั้น 1 มีผู้ใช้บริการหมุนเวียนมากที่สุด เนื่องจากอยู่ในพื้นที่จำหน่ายบัตรโดยสารและอยู่ใกล้บันไดเลื่อน ห้องน้ำบริเวณนี้จึงมีแนวโน้มว่าจะพบข้อความบนผนังห้องน้ำมากที่สุด เมื่อสำรวจห้องน้ำทั้งหญิงและชายในเบื้องต้นพบว่า บริเวณโถงสาธารณะและอ่างล้างหน้าไม่ปรากฏข้อความใดๆ แต่พบการขีดเขียนทั้งข้อความและรูปภาพในห้องน้ำทั้งหญิงและชาย แต่จะพบในห้องน้ำชายมากกว่า โดยอุปกรณ์ที่ใช้เขียนและวาดภาพมีทั้งดินสอ ปากกา น้ำยาลบคำผิด (Liquid Paper) และอุปกรณ์ปลายแหลม (ภาพที่ 1) ส่วนพื้นที่ที่พบข้อความและรูปภาพจะพบบริเวณประตูผนังห้องน้ำโดยรอบ รวมถึงวงกบประตู (ภาพที่2)

ภาพที่ 1 ข้อความที่ใช้ของแหลมและน้ำยาลบคำผิดเขียนในห้องน้ำสาธารณะ(ชาย)

ที่มา: ธนวัฒน์ กิตติพิศพงศ์ วันที่ 8 เมษายน 2560

ภาพที่ 2 บริเวณวงกบและบานประตูที่พบข้อความในห้องน้ำสาธารณะ (ชาย)

ที่มา: ธนพัฒน์ กิตติพิศพงษ์ วันที่ 8 เมษายน 2560

ส่วนการสำรวจอย่างละเอียดโดยแบ่งเป็นห้องน้ำหญิงและชายและพิจารณาจำนวนขององค์ประกอบต่างๆ ที่พบในห้องน้ำสาธารณะเริ่มจาก จำนวนห้องน้ำ อ่างล้างน้ำ โถปัสสาวะ ข้อความและห้องน้ำที่พบข้อความ พบรายละเอียดองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนสัญลักษณ์และข้อความในห้องน้ำหญิงและชาย

ห้องน้ำหญิง					ห้องน้ำชาย				
ห้องน้ำ	อ่างล้างหน้า	โถปัสสาวะ	ข้อความ	ห้องน้ำที่พบข้อความ	ห้องน้ำ	อ่างล้างหน้า	โถปัสสาวะ	ข้อความ	ห้องน้ำที่พบข้อความ
21	7	-	14	6	15	7	13	200	12

ที่มา : วีรินทร์ แสงสุขและคณะ (22 เมษายน 2560)

จากรายละเอียดในตารางที่ 1 พบว่าห้องน้ำหญิงมีจำนวนมากกว่าห้องน้ำชาย แต่กลับพบจำนวนข้อความในห้องน้ำชายมากกว่าห้องน้ำหญิง โดยจำนวนข้อความในห้องน้ำชายมี 200 ข้อความคิดเป็น 93% ของข้อความทั้งหมดจำนวน 214 ข้อความ ส่วนห้องน้ำหญิงมีเพียง 14 ข้อความ คิดเป็น 7% นอกจากนี้สัดส่วนห้องน้ำที่พบข้อความของห้องน้ำชายยังมีมากกว่า หากเปรียบเทียบกับห้องน้ำหญิง กล่าวคือ ห้องน้ำชายมีการเขียนข้อความ 12 ห้อง จากจำนวนห้องน้ำทั้งหมด 15 ห้องคิดเป็น 80 % ในขณะที่ห้องน้ำหญิงมีเพียง 6 ห้องที่เขียนข้อความจากจำนวนห้องน้ำทั้งหมด 21 ห้อง คิดเป็น 28 % ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าห้องน้ำชาย

มีการขีดเขียนและการวาดภาพค่อนข้างเต็มพื้นที่ ตัวอักษรที่ใช้ค่อนข้างใหญ่ อ่านได้ชัดเจน ซึ่งต่างจากห้องน้ำหญิง ที่พบข้อความน้อยมากและข้อความที่พบค่อนข้างซีดจาง ตัวอักษรค่อนข้างเล็กทำให้มีปัญหาในการอ่าน

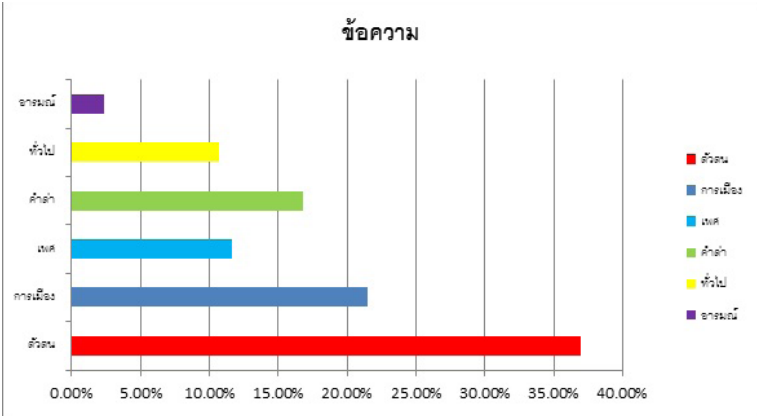
เมื่อพิจารณาข้อความทั้งหมด214ข้อความและนำมาวิเคราะห์เนื้อหาพบว่าข้อความทั้งหมดสามารถจัดแบ่งประเภทตามห้องน้ำหญิงและชาย และเนื้อหาได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงประเภทและจำนวนข้อความในห้องน้ำหญิงและชาย

ข้อความในห้องน้ำผู้หญิง						ข้อความในห้องน้ำผู้ชาย					
การ แสดงตัว ตน	การ เมือง	เพศ	คำคำ	เรื่อง ทั่วไป	อารมณ์	การ แสดงตัว ตน	การ เมือง	เพศ	คำคำ	เรื่อง ทั่วไป	อารมณ์
4	-	-	6	3	1	75	46	25	30	20	4

ที่มา: วีรินทร์ แสงสุขและคณะ (22 เมษายน 2560)

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่า ข้อความที่แสดงตัวตนมีมากที่สุดคือ 79 ข้อความ คิดเป็น 36.92% ส่วนข้อความการเมืองมี 46 ข้อความ คิดเป็น 21.49% คำคำมี 36 ข้อความ คิดเป็น 16.83% เพศมี 25 ข้อความคิดเป็น 11.68% เรื่องทั่วไปมี 23 ข้อความ คิดเป็น 10.74% และ อารมณ์มี 5 ข้อความคิดเป็น 2.34%ตามลำดับ โดยข้อความดังกล่าวสามารถแสดงอัตราส่วนเป็นเปอร์เซ็นต์ได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 อัตราส่วนเป็นเปอร์เซ็นต์

จากรายละเอียดในตารางที่ 2 และภาพที่ 3 พบว่าข้อความที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ข้อความที่แสดงตัวตน ตามด้วยข้อความเกี่ยวกับการเมือง คำด่า เพศ เรื่องทั่วไปและการแสดงอารมณ์ตามลำดับโดยข้อความทั้ง 6 ประเภทมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. ข้อความแสดงตัวตน เป็นข้อความที่บ่งบอกตัวของผู้เขียน ซึ่งมักมาในรูปของการระบุชื่อตนเอง หมายเลขโทรศัพท์ ชื่อจังหวัด เช่น “หยอย” “คนใต้” “กูแก่ป ท่าชนะ” “ทหารใต้หลวงกรุง” “ลุงเบร็ด ไก่อบโง่อยู่อยุธยา” “นิกโวย” “กูปปล.” “กูนปช.” “กูเด็กเบตง 14/02/58” และ “เมียน้อย 555” เป็นต้นข้อความเหล่านี้ส่วนใหญ่ใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 คือ กู และมักแสดงตัวตนเรื่องเพศ เช่น “กูใหญ่สุด” “นัดกัน 0861582113 ดูดอมเลีย กินน้ำได้ นัดกัน”

2. ข้อความที่เกี่ยวข้องกับการเมืองมักเป็นข้อความที่แสดงปรากฏการณ์ทางการเมืองในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง และมักมีชื่อนักการเมืองปรากฏอยู่ด้วย เช่น “ชาวนาได้เงินลี้ยงไก่อควาย” (เขียนตามที่ปรากฏ) “ไอ้เหี้ยสุเทพพาคนไปตาย” “รักทักษิณ” “เราคือควายแดง กินขี้เป็นอาหาร กินหญ้าเป็นอาหารหลัก โง่ดกดาน” “ประยุทธ์” “ไอ้ปูเกิดมาขายชาติ” และ “เสื้อแดงเผาบ้านเผาเมือง” เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่าข้อความเหล่านี้มักมีการผสมผสานคำด่าในหลาย ๆ ข้อความเช่นกัน

3. ข้อความเกี่ยวกับเรื่องเพศคือ ข้อความที่แสดงเรื่องราวทางเพศมีทั้งข้อความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมถึงการวาดภาพอุปวาระเพศ คำที่พบส่วนใหญ่มักจะเป็นคำเรียกอวัยวะเพศที่เป็นภาษาพูดและไม่เป็นทางการในรูปแบบต่าง ๆ เช่น “ดอ” “Fuck me pls!” “ควย” และ “เอาอีก เจียน” รวมถึงการชักชวนให้ร่วมเพศพร้อมแสดงสรรพคุณทางเพศของผู้เขียนเช่น ขนาด ความสามารถและความอดทน เป็นต้น

4. คำด่าคือ คำพูดที่ใช้ต่อว่ามักแฝงอารมณ์โกรธและเกลียด ข้อความที่พบมักปรากฏทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเช่น “มึงเหรอ ไอ้สัส” “Asshole!” “ไอควาย” “ลิเวอร์พูลกาก” “คนอ่านควาย” “พ่อมึงตาย” “แม่มึงตาย” “อีปูบ้า” “พวกสัตว์นรกมาเกิด อับปี้ย จัญไร” (เขียนตามที่ปรากฏ) “ดูปากนิชานะค๊ะ...พ่อมึงตาย” “มึงจะเขียนหาพ่อ” “ยังงิ้อีบลวก”

5. ข้อความที่เกี่ยวกับเรื่องทั่วไปคือ ข้อความที่แสดงวิถีชีวิตประจำวันหรือแสดงสถานการณ์ของผู้เขียน เช่น “ไปเที่ยวไหนดี” “ก็ไม่รู้สินะ” “สภาท้องน้ำ” “KFC” “ถูพื้นด้วย E Dog” “ขี้ไม่ล้าง” “ไม่มีน้ำล้างตูด” และ “เหนียวไก อือ”

6. ข้อความแสดงอารมณ์คือ ข้อความที่แสดงความรู้สึกภายใต้แรงผลักดันจากความรักหรือความหลงใหล เช่น “รักนะ” “เหงาจัง” หรือ “เด็กเหงา”

ข้อความต่าง ๆ มีลักษณะร่วมกันที่สามารถสังเกตได้ คือ ข้อความทุกประเภท มักปรากฏคำหยาบและการเขียนที่ไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ เช่น “ไอ้สัส” ที่ถูกต้องควรเป็น “ไอ้สัตว์” แต่การเขียนดังกล่าวเป็นการเขียนตามสมัยนิยมซึ่งสามารถเขียนได้อีก รูปแบบคือ “สัส” หรือ “สิด” แต่คำที่ผิดอย่างชัดเจน คือ “ชวานาได้เงินลี้ยงไอ้ควาย” คำที่ถูกต้องต้องเป็น “ชวานาได้เงินรียังไอ้ควาย” หรือ “พวกสัตว์นรกมาเกิด อับปีย์ จัญไร” คำที่ถูกต้องต้องเป็น “พวกสัตว์นรกมาเกิด อับปีย์ จัญไร” และ “ดูปากณิษานะคะ...พ่อมึงตาย” คำที่ถูกต้องต้องเป็น “ดูปากณิษานะคะ...พ่อมึงตาย” เป็นต้น

‘มองและอ่าน’ เรื่องราวในห้องน้ำสาธารณะ

ห้องน้ำสาธารณะในบริบทที่คนส่วนใหญ่รับรู้คือ เป็นที่รองรับของเสียจากร่างกาย และสิ่งปฏิกูลซึ่งการมองดังกล่าวมุ่งมองประโยชน์ใช้สอยที่สอดคล้องกับความคาดหวังของหน่วยงานรัฐที่มีต่อห้องน้ำสาธารณะและความสะอาด แต่หากมองห้องน้ำสาธารณะในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมทางสายตา (Visual Culture) ซึ่งเป็นแนวคิดแบบหนึ่งของมุมมองหลังสมัยใหม่ (Post Modern) ที่การมองมิได้ให้ความหมายเพียงระดับต้น คือ การนิยามความหมายและหน้าที่ใช้สอยเพียงเท่านั้น แต่เป็นการมองที่สามารถสำรวจวิเคราะห์และเปิดเผยความหมายแฝง ความเชื่อ บริบททางสังคม ที่มาพร้อมกับสิ่งที่เห็น (Mirsoeff, 2002: 3) ในขณะเดียวกันสิ่งที่เห็นมิได้หมายถึง ภาพวาด ภาพถ่ายหรือสิ่งที่กระตุ้นความรู้สึกทางสายตา (Visual Motivation) เพียงเท่านั้นอีกต่อไป แต่ยังหมายถึง สิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์และมนุษย์รับรู้ในฐานะที่เป็นภาพเพราะภาพเป็นตัวแทนการมีอยู่ของสรรพสิ่งหรือสิ่งรอบตัวมนุษย์ ดังนั้นสิ่งที่เห็นจึงแสดงความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับความเป็นมนุษย์ทั้งสิ้น (Heidegger, 1977 : 129-134) ด้วยแนวคิดในการมองและสิ่งที่เห็นเช่นนี้ ห้องน้ำจึงมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ในฐานะที่เป็นสถาปัตยกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น ห้องน้ำจึงเป็นภาพๆ หนึ่ง ที่เป็นตัวแทนเชิงประวัติศาสตร์และแสดงการมีอยู่ของห้องน้ำในสังคม ทั้งนี้ห้องน้ำได้รับการสร้างสรรค์จากมนุษย์ ห้องน้ำจึงมีอาจหลีกหนีความเป็นมนุษย์ในบริบทต่าง ๆ ไม่ได้ ห้องน้ำจึงเป็นสถานที่ที่แฝงฝังความเชื่อ ศาสนคติ มายาคติอัตลักษณ์และ สามารถเปิดเผยให้เห็นร่องรอยดังกล่าวได้ (Sae-Wang, 2013: 34)

ร่องรอยต่าง ๆ ที่ปรากฏและมองเห็นได้อย่างชัดเจนในห้องน้ำโดยเฉพาะ ร่องรอยที่เกิดจากการเขียนข้อความมีจำนวนมากถึง 214 ข้อความ (รวมทั้งห้องน้ำหญิงและชาย) จากจำนวนห้องน้ำที่พบข้อความจำนวน 18 ห้อง (ดังแสดงในตารางที่ 1) ซึ่งจำนวนดังกล่าวคิดเป็นค่าเฉลี่ยว่าห้องน้ำ 1 ห้องพบข้อความ 11.88 ข้อความ จำนวนข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นในเบื้องต้นที่แสดงว่าห้องน้ำ มิได้เป็นเพียงสถานที่ที่ระบายสิ่งปฏิกูลเท่านั้น หากยัง

เป็นที่ระบายและรองรับอารมณ์ต่าง ๆ ทว่าสิ่งที่ทำให้ข้อความจำนวนมากยังคงดำรงอยู่ได้
ทั้ง ๆ ที่ข้อความเหล่านี้ได้ทำลายความสุนทรีย์และทัศนวิสัยในการใช้ห้องน้ำ รวมถึงแสดง
การขาดสำนึกรับผิดชอบในการใช้สาธารณูปโภคสาธารณะร่วมกัน เนื่องจากข้อความจำนวน
มากเหล่านี้มีได้กระทบต่อหน้าที่หลักและประโยชน์ใช้สอยของห้องน้ำที่ว่าด้วยการกำจัด
สิ่งปฏิกูลและกลิ่นอันไม่พึงประสงค์ อีกทั้งการทำลายทัศนวิสัยและความสกปรกที่ปรากฏ
ตามผนัง มักเกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนบุคคลในพื้นที่ปิด ภายในห้องน้ำที่มีประตูกันและแบ่ง
เป็นสัดส่วนอย่างชัดเจนมิใช่ส่วนในพื้นที่สาธารณะภายนอกที่คนใช้ห้องน้ำส่วนใหญ่ต้อง
เห็นข้อความเหล่านี้ดังนั้น การลบหรือการกำจัดข้อความจึงดูเหมือนยังไม่เข้มงวดเท่ากับการ
กำจัดสิ่งปฏิกูลนอกจากนี้ การขีดเขียนข้อความจำนวนมากยังแฝงนัยในการแสดงออก
ซึ่งการทำทนายอำนจรัฐที่ว่าด้วยมาตรฐานความสะอาด (HAS) ในการควบคุมห้องน้ำ
สาธารณะที่ให้ความสำคัญต่อสุขอนามัย ด้านกลิ่นและการกำจัดสิ่งปฏิกูลมากกว่า
ความสะอาดในบริบทอื่น ทั้งนี้ยังรวมถึงการทำทนายกฎเกณฑ์ด้านภาษาว่าด้วยการใช้
คำสุภาพและไวยากรณ์ เพราะข้อความที่ปรากฏมักเป็นคำหยาบคายและเขียนไม่ถูกต้องตาม
หลักไวยากรณ์ซึ่งยิ่งเน้นย้ำว่าข้อความเหล่านี้จึงไร้การกำกับภายใต้กรอบ (ห้องน้ำ) อย่างชัดเจน

หากพิจารณาจากประเภทของข้อความ พบว่า มีข้อความที่แสดงตัวตนจำนวนมาก
ที่สุดคือ 79 ข้อความ คิดเป็น 36.92 % ของข้อความทั้งหมด (จากภาพที่ 3) การแสดงตัว
ตนส่วนใหญ่ มักปรากฏเป็นชื่อคน เช่น เต๋ย NB หอยย บ้อง บิ๊ก เราแบ่งค์ หอยย และ ฯลฯ
การแสดงตัวตนนี้ยังมีการเสริมด้วยข้อมูลที่แสดงอาชีพและภูมิสำเนาด้วยเช่น น้ำตาลชุมพร/
กูแก่บ ทำชนะ/ หนูมะเยาหน้าหล่อ/ กูเด็กเบตง/ ลุง เบร็ด ไก่บอโง้งอยุธยา/ ทหารใต้หลง
กรุง/ กูเด็กไชยา/ คนใต้ใจเต็ม กระบี่/ กูเด็กเมืองกาญจน์ และ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีการบอก
รายละเอียดอื่น ๆ เพื่อเป็นช่องทางในการติดต่อกลับ เช่น FB : อุดมเดช แสงเสียง/ แอดมา
รับหมด/ที่ 1 ไซ 081-6595464 1กค. และอื่น ๆ และการบอกตัวตนนี้ยังแฝงคำพูดเรื่องเพศ
อีกด้วย เช่น 985-3415529 ตัน หาหนุ่มใต้ตัวบิก ๆ ใครชอบเย็ดตูดโทรหา/ ใหญ่ยาวกูด
มาแล้ว อายุ 22 ปี 080-5885590/ นัดกัน 086-1582113 ตูดอมเลีย กินน้ำได้ นัดกัน เป็นต้น

ข้อความต่าง ๆ ดังกล่าว นอกจากจะเป็นการแสดงตัวตนผ่านชื่อ ภูมิภาค ช่องทาง
การติดต่อและตัวตนทางเพศแล้ว ข้อความเหล่านี้ยังแฝงนัยการมีอยู่ของคนรักเพศเดียวกัน
โดยเฉพาะคนรักเพศเดียวกันที่เป็นผู้ชาย (Male Homosexuality) เนื่องจากข้อความเหล่านี้
มักพบในห้องน้ำชายเป็นส่วนใหญ่ดังนั้นผู้ใช้ห้องน้ำเป็นผู้ชาย ผู้เขียนเป็นผู้ชาย ผู้อ่านข้อความ
จึงควรเป็นผู้ชายด้วยเช่นกัน ข้อความที่พบจึงโน้มนำไปในการสื่อสารกับคนเพศเดียวกัน
โดยเนื้อหาเพื่อแสดงตัวตนและสมรรถภาพทางเพศและเชิญชวนให้มีเพศสัมพันธ์เป็นหลัก

ภายใต้การสื่อสารที่ค่อนข้างหายาก ข้อยความเหล่านี้ถูกจัดวางในสถานที่ที่สามารถพูดเรื่องเพศได้คือ ห้องน้ำ เนื่องจากห้องน้ำมีได้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ มีประตูปิดและแบ่งสัดส่วนชัดเจน ทำให้มีองค์ประกอบของพื้นที่ส่วนตัว ทั้งนี้ข้อยความดังกล่าวไม่แตกต่างกันกับการใช้ถ้อยคำหรือการบรรยายที่พบในหนังสือไปแต่อย่างใด (Songsamphan, 2008: 6-8) ถึงแม้การพบข้อยความเช่นนี้จะแฝงนัยแห่งการยอมรับการมีอยู่ของความรักเพศเดียวกัน แต่การดำเนินกิจกรรมใดๆ ของคนรักเพศเดียวกันสามารถกระทำได้อย่างเสรี หากอยู่ภายใต้พื้นที่ที่จำกัด คือ ห้องน้ำ ซึ่งลักษณะเช่นนี้สะท้อนการมีอยู่ของคนรักเพศเดียวกันในสังคมว่าคนรักเพศเดียวกัน มีเงื่อนไขในการแสดงตัวตนและมักถูกจัดวางในพื้นที่ที่จำกัดหรือได้รับการจัดวางจากสังคมและเน้นย้ำว่าพื้นที่สาธารณะมิได้เป็นพื้นที่สำหรับคนรักเพศเดียวกัน (Ferreira, 2011: 56-57) รวมไปถึงมักมีภาพตัวแทน (Representation) ของคนรักเพศเดียวกันที่มักเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ (Sae-Wang, 2016: 100-101) ดังนั้น การเขียนข้อยความแสดงตัวตนทางเพศต่าง ๆ จึงสอดคล้องกับการรับรู้ของสังคมที่เกี่ยวข้องกับคนรักเพศเดียวกันที่เป็นผู้ชาย

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจำนวนข้อยความที่มีมากเป็นลำดับรองลงมา พบว่าเป็นข้อยความที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น “ชาวนาได้เงินเลี้ยงไก่อควาย” “อุปปส.” “กุนปช.” ซึ่งข้อยความดังกล่าวสะท้อนเหตุการณ์และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม ที่ไม่สามารถพูดหรือแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะได้เพราะจะยิ่งสร้างความขัดแย้งมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องศาสนา ความเชื่อและการเมือง เนื่องจากเป็นความเห็นส่วนบุคคล (Wiwatthananukul, 2016: 171-172) ดังนั้นห้องน้ำสาธารณะซึ่งมีลักษณะปิด ไม่สามารถระบุผู้เขียน รวมถึงผู้เขียนไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่เขียน จึงมีส่วนที่เอื้อให้ห้องน้ำเป็นช่องทางหนึ่งในการระบายความคับข้องใจและความคิดเห็นต่าง เพราะข้อยความและอารมณ์ต่าง ๆ จะถูกจำกัดอยู่แต่เพียงในห้องน้ำเท่านั้น

ข้อยความต่าง ๆ เป็นการพิจารณาจากจำนวนและความถี่ ที่สะท้อนให้เห็นการท้าทายการมีอยู่ของคนรักเพศเดียวกันและช่องทางในการระบายความคิดเห็นของห้องน้ำสาธารณะ แต่เพื่อความครอบคลุมในการมองและอ่านข้อยความในห้องน้ำสาธารณะจึงควรนำมุมมองด้านเพศ (Gender) มาร่วมพิจารณาและวิเคราะห์เนื่องจากห้องน้ำสาธารณะมีการแบ่งแยกการใช้ระหว่างหญิงและชายอย่างชัดเจน อีกทั้งจำนวนข้อยความที่พบในห้องน้ำหญิงและชายสามารถสะท้อนและอธิบายปรากฏการณ์บางอย่างได้ กล่าวคือ จำนวนข้อยความที่พบในห้องน้ำชายมีมากกว่าห้องน้ำหญิงอย่างชัดเจน โดยห้องน้ำหญิงพบข้อยความเพียง 7% ในขณะที่ห้องน้ำชายพบข้อยความถึง 93 % จากจำนวนข้อยความทั้งหมดทั้ง ๆ ที่จำนวนห้องน้ำ

ผู้หญิงมีมากกว่าห้องน้ำชายแต่กลับพบข้อความที่ห้องน้ำชายมากกว่า รวมถึงจำนวนห้องน้ำชายที่พบข้อความมีสัดส่วน (80%) มากกว่าห้องน้ำหญิง (28%) ถึงเกือบสี่เท่า จำนวนดังกล่าวมิได้แสดงความแตกต่างที่โดดเด่นในการพบข้อความระหว่างหญิงชายเท่านั้น หากยังสะท้อนถึงบทบาททางเพศที่แฝงความหมายทางสังคมผ่านข้อความ กล่าวคือผู้ชายได้รับการส่งเสริมให้มีความเป็นผู้ใหญ่ สามารถแสดงออกในที่สาธารณะ ในขณะที่ผู้หญิงมักได้รับการปลูกฝังและกล่อมเกลาให้เป็นคนรักนวลสงวนตัวและเรียบร้อย (Eisenclas, 2013: 2-3) ดังนั้นการพบข้อความในห้องน้ำผู้ชายมากกว่าผู้หญิง จึงสอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคมที่อนุญาตให้ผู้ชายแสดงออกในที่สาธารณะโดยการเขียนได้ และสอดคล้องกับเนื้อหาส่วนใหญ่ที่ผู้ชายมักมีบทบาทด้านการเมือง (Paxton et al., 2007: 264-266) และเรื่องเพศยังคงเป็นเรื่องของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง (Yingphaibool and Kharuedech, 2001: 23) รวมถึงลักษณะตัวอักษรที่พบในห้องน้ำผู้ชายมีความชัดเจนและขนาดใหญ่กว่าข้อความที่ปรากฏในห้องน้ำผู้หญิง ยิ่งเป็นการตอกย้ำการแสดงออกในที่สาธารณะของผู้ชายและแสดงให้เห็นว่า พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ของผู้ชาย ๆ จึงสามารถแสดงตัวตนได้อย่างเต็มที่ (Kaewthep, 2001: 63-65)

อาจกล่าวได้ว่า ข้อความในห้องน้ำสาธารณะทำหน้าที่ผลิตซ้ำการแบ่งแยกบทบาททางเพศแบบขั้วตรงข้าม (Binary Opposition) ความสุภาพและเพศวิถี เนื่องจากข้อความและเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในห้องน้ำผู้ชาย แสดงให้เห็นถึงความกล้าแสดงออก การเคลื่อนไหว และการครอบครองพื้นที่สาธารณะที่ผู้ชายสามารถกระทำได้อย่างเสรี แต่กลับคาดหวังและควบคุมผู้หญิงให้มีความประพฤติเหมาะสมในพื้นที่สาธารณะซึ่งสอดคล้องกับข้อความที่พบในห้องน้ำหญิงจำนวนเล็กน้อย

ท้ายที่สุด ข้อความต่าง ๆ ยังเป็นตัวแทนและแฝงนัยแห่งชนชั้น เนื่องจากสถานที่พบข้อความ คือ สถานีขนส่งสายใต้ใหม่สถานที่ที่เป็นศูนย์รวมการขนส่งรถโดยสารสาธารณะภาคพื้นในเส้นทางภาคตะวันตกและภาคใต้ เป็นตัวแทนชนชั้นล่าง โดยพิจารณาพาหนะที่ใช้ขนส่งผู้โดยสาร คือ รถโดยสารสาธารณะ พบว่าราคาค่าโดยสารถูกกว่า หากเปรียบเทียบกับ การขนส่งทางอากาศโดยเครื่องบินแบบพรีเมียม (Premium Airline) หรือสายการบินต้นทุนต่ำ (Low Cost Airline) ในเส้นทางเดียวกันรวมถึงความเข้มงวดในการคัดกรองสัมภาระและผู้โดยสาร รูปแบบและการก่อสร้างท่าอากาศยาน และระบบรักษาความปลอดภัยภายใต้มาตรฐานระดับนานาชาติ ยิ่งส่งเสริมให้ภาพลักษณ์การเดินทางโดยเครื่องบินแฝงความเป็นชนชั้นสูง ในขณะที่กฎเกณฑ์และความเข้มงวดในการเดินทางรวมถึงรูปแบบการก่อสร้างศูนย์ขนส่ง มีความเข้มงวดและความซับซ้อนน้อยกว่า จึงทำให้ภาพลักษณ์การเดินทาง

รถโดยสารสาธารณะแฝงความเป็นชนชั้นล่างมากยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้โดยสารหรือผู้ใช้บริการในท้องน้ำสาธารณะจึงมีแนวโน้มเป็นตัวแทนชนชั้นล่างไปด้วย ข้อความต่าง ๆ ที่ปรากฏจำนวนมากจึงเป็นเหมือนการสะท้อนพฤติกรรม ความคิดของชนชั้นล่างในพื้นที่ที่ไม่เป็นทางการอย่างท้องน้ำสาธารณะในสายใต้ใหม่

เรื่องราวในท้องน้ำสาธารณะ : การดำรงอยู่แห่งความย้อนแย้งและการกดทับ

การอ่านข้อความในท้องน้ำสาธารณะดังกล่าวแสดงมิได้แสดงให้เห็นถึงเรื่องราวต่าง ๆ ทางสังคมการทำหายและการผลิตซ้ำเพียงเท่านั้น แต่ข้อความจำนวนมากเหล่านี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงการขาดจิตสำนึกสาธารณะในการใช้ของสาธารณะร่วมกัน เพราะยังมีข้อความในท้องน้ำสาธารณะมากเท่าไร ก็จำเป็นต้องใช้พนักงานทำความสะอาดต้องคอยเช็ดข้อความมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งพนักงานทำความสะอาดต้องคอยรับผิดชอบเพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้ทำความสะอาด ซึ่งหากทุกคนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม งบประมาณในการจ้างคนเหล่านี้จึงไม่จำเป็น วิธีคิดเหล่านี้แตกต่างกับประเทศญี่ปุ่นที่สอนให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (OECD, 2010: 147-149) โดยนักเรียนญี่ปุ่นถูกฝึกให้ทำความสะอาดห้องเรียนและห้องน้ำด้วยตัวเอง โรงเรียนในญี่ปุ่นจึงไม่จำเป็นต้องมีการจ้างหรือพนักงานทำความสะอาดพลเมืองญี่ปุ่นจึงมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมสูงมาก การขาดจิตสำนึกสาธารณะเหล่านี้เกิดขึ้นเป็นประจำ จนกลายเป็นเรื่องปกติในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็น การพนสืตามกำแพง การชื้อรถจักรยานยนต์และการขายของบนทางเท้า การใช้เสียงดังในที่สาธารณะ เป็นต้น

ข้อความเหล่านี้นอกจากสะท้อนการขาดจิตสำนึกสาธารณะในสังคมไทยแล้วยังแสดงความย้อนแย้งในสังคมไทยอีกด้วย กล่าวคือ หน้าที่หลักของท้องน้ำสาธารณะ คือ ความสะอาด แต่ในขณะเดียวกันกลับพบข้อความจำนวนมาก ข้อความเหล่านี้เป็นตัวแทนความสกปรกเนื่องจากทำให้ผนังห้องน้ำเกิดร่องรอยและทัศนียภาพอันเป็นความสกปรกอีกรูปแบบหนึ่ง แต่ความสกปรกเหล่านี้สามารถดำรงคงอยู่ได้เนื่องจากความสกปรกดังกล่าวปรากฏและถูกจำกัดเฉพาะภายในห้องน้ำ ไม่ได้สร้างความสกปรกภายนอกหรือสร้างความสกปรกในฐานะที่เป็นสิ่งปฏิญูล ซึ่งขัดแย้งกับหน้าที่หลักของท้องน้ำแต่อย่างใด ทว่าความสกปรกเหล่านี้เป็นหลักฐานอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ท้องน้ำสาธารณะมิสามารถดำรงความสะอาดได้ในทุกบริบท เพราะในความเป็นจริงความสะอาดของห้องน้ำ ไม่สามารถไปได้ด้วยกันกับความสกปรกไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม ความสกปรกที่สามารถดำรงอยู่ได้ในท้องน้ำสาธารณะ จึงเป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่สะท้อนให้เห็นความย้อนแย้งในรูปแบบต่าง ๆ ที่ยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยเช่น การทุจริต ที่สังคมไทยพยายามรณรงค์และปลูกฝังให้เห็นถึงผลเสียในระยะยาว แต่ในความเป็นจริง คนในสังคมยอมรับการมีอยู่ของการทุจริต

และมองว่าเป็นเรื่องปรกติที่เกิดขึ้น (Sukumalpong, 2013: 44-46) การทุจริตจึงเกิดขึ้นตั้งแต่ระดับชีวิตประจำวัน เช่น การลอกเลียนแบบ การให้สินบนเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อแลกกับความสะดวกและอภิสิทธิ์ต่าง ๆ การฝ่าฝืนกฎจราจร (การขับซี่ย้อนศร การจอดในที่ห้ามจอด ฯลฯ) ไปจนถึงระดับชาติคือ การจัดซื้อจัดจ้าง การประมูลงานของภาครัฐ หรือการขายเสียสิ่งเหล่านี้มีผลทำให้ดัชนีและภาพลักษณ์การทุจริตของไทยในสังคมโลกอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำและมีแนวโน้มต่ำลงในทุกปี (Worse Criteria of Thai Corruption at 101 Ranking and 35 Points from 100, 2017)

ความย้อนแย้งเหล่านี้ยังคงปรากฏให้เห็นในทุกบริบทของชีวิต เช่น การส่งเสริมการทำบุญด้วยปัจจัยมากกว่าส่งเสริมวัตรปฏิบัติอันดีตามแนวทางศาสนาพุทธ วัดที่มีสิ่งก่อสร้างใหญ่โตจึงมีแนวโน้มที่จะดึงดูดให้พุทธศาสนิกชนมาทำบุญได้มากกว่า อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางทำให้คนรู้จักกันมากขึ้นในสังคมออนไลน์แต่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลับดูเหมือนสวนทางกัน เป็นต้น

นอกจากนี้ เนื้อความส่วนใหญ่ที่พบในห้องน้ำสาธารณะเป็นการแสดงออกตัวตนที่แฝงนัยเรื่องเพศทั้งทางตรงและทางอ้อม และเกี่ยวกับการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมไทยที่แสดงการปิดกั้นและเก็บกด เรื่องเพศและการเมือง กล่าวคือเรื่องเพศในสังคมไทยดูเหมือนเป็นเรื่องต้องห้ามและถูกทำให้น่ากลัว น่ารังเกียจและถูกมองว่าเป็นเรื่องลามก ไม่สามารถพูดหรือเปิดเผยในที่สาธารณะได้ เนื่องจากความเชื่อที่ว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องสกปรกและต้องถูกควบคุม ภายใต้มาตรฐานความดีงามและศาสนา (Wongyannawa, 2008: 83-88) ดังนั้นการแสดงออกเรื่องเพศจึงมีสามารถกระทำได้อย่างเสรีหรือเป็นไปตามความต้องการตามธรรมชาติได้ทำให้การแสดงออกเรื่องเพศต้องกระทำในพื้นที่ส่วนตัว รวมถึงการหลีกเลี่ยงหรือการไม่กล่าวถึงเรื่องเพศโดยตรงซึ่งเห็นได้ชัดในรูปของการค้าบริการทางเพศ ที่มีได้อยู่ในรูปของสถานเริงรมย์ ซ่องโสเภณีหรือโรงน้ำชา แต่หากถูกจัดวางให้แฝงอยู่ในธุรกิจสถานบันเทิงรูปแบบต่าง ๆ เช่น สวนอาหาร ร้านคาราโอเกะ ผับ นวดแผนโบราณ ร้านตัดผม ฯลฯ (Archavanitkul, 2011 : 52-53) แต่หากต้องการกล่าวถึงเรื่องเพศโดยตรงและได้รับการยอมรับการพูดถึงเรื่องเพศมักแสดงออกในรูปสัญลักษณ์ในรูปแบบอุปลักษณ์สัตว์ พืช วัตถุ ธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติและมนุษย์ (Phanomsook, 2006: 159-162)

ในขณะที่การพูดหรือแสดงความคิดเห็นเรื่องการเมืองในห้วงเวลาที่ผ่านมา คนไทยไม่สามารถแสดงออกได้ตามครรลองประชาธิปไตย เนื่องจากหากผู้เห็นต่าง จะถูกผลักให้เลือนรางเป็นฝ่ายตรงข้ามไปโดยปริยาย ที่เป็นเช่นนี้ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์เศรษฐกิจการเมืองและอุดมการณ์ รวมถึงระบบอุปถัมภ์ที่ยังคงอยู่ในสังคมไทย ทำให้หมโนทัศน์ และ

ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยแตกต่างกัน รวมถึงความแตกต่างทางชนชั้นและความเหลื่อมล้ำค่อนข้างมาก สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งเป็นระยะเวลายาวนาน ในนามของสื่อโดยเฉพาะระหว่างสื่อเหลืองและสื่อแดง ซึ่งเป็นการสร้างวาทกรรมเลือกข้างโดยใช้สื่อที่มีคนเห็นด้วยจำนวนน้อยแต่กลับเป็นวาทกรรมที่สร้างความแตกแยกในสังคมไทยที่มีประสิทธิภาพอย่างยาวนาน (Sathitniramai, A. et al., 2013: 146-148) ภาวะปิดกั้นและเก็บกดทางการเมืองเช่นนี้มิได้แสดงออกเพียงเฉพาะในห้องน้ำสาธารณะเท่านั้น แต่ยังสามารถเชื่อมโยงกับพฤติกรรมกรเขียนข้อความในเพจต่าง ๆ ที่ตั้งเพื่อแสดงความคิดเห็น ร้องเรียน เรียกร้องหรือประชดประชันเสียดสี เช่น ธรรมศาสตร์มียะมิ่ง อีเจียบเลียบด่วน อีจัน เป็นต้น เพียงแต่ข้อความในห้องน้ำสาธารณะเป็นการสื่อสารทางเดียว (One Way Communication) ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบดั้งเดิมที่พบในหนังสือพิมพ์ หนังสือ หรือสิ่งพิมพ์แบบดั้งเดิม ในขณะที่ข้อความในเพจต่าง ๆ หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นการสื่อสารสมัยใหม่แบบสองทาง (Two Way Communication) ที่ส่งเสริมให้มีการสื่อสารระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านข้อความ และเปิดโอกาสให้คนสามารถสร้างอัตลักษณ์ตามประสงค์ภายใต้ระยะทางและขอบเขตที่ไม่สิ้นสุดของโลกอินเทอร์เน็ต (Prakobpol, 2014: 54) นอกจากนี้พื้นที่ห้องน้ำสาธารณะและพื้นที่อินเทอร์เน็ตยังเป็นพื้นที่ที่ไม่เป็นทางการและมีความเป็นพื้นที่สาธารณะและส่วนตัวในเวลาเดียวกัน อีกทั้งผู้เขียนแทบจะไม่ต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่เขียนข้อความในห้องน้ำจำนวนมากมาย จึงมิได้สะท้อนเพียงการขาดสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเท่านั้น หากยังแฝงการท้าทายต่ออำนาจรัฐในรูปของความสปรกและการย้อนแย้งในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย รวมถึงนัยแห่งการควบคุมและการปิดกั้นด้านเพศและการเมือง นอกจากนี้ห้องน้ำสาธารณะยังเป็นสถานที่ผลิตข้อความแตกต่างระหว่างเพศอีกด้วย

References

- Archavanitkul, Kritiya. (2011). 'Sexuality transition in Thai society' in **Transition Citizen : Transition in Thai Society**. Sureeporn Phanphung and Malee Sunphoowan (Editors). Nakhon Pathom : Population and Social Publishing :43-66.
- Center of Public Communication. (2016). News **"Department of Health Campaign World Toilet Day " Good Toilet Good Life" for Clean Toilets in HAS"**. [online].retrieved on June 24, 2017 form http://www.anamai.moph.go.th/ewt_news.php?nid=9974&filename=index.

- Chaiwiset, Monruethai. (2002). **History of Toilets and Sanitary Wares in Thailand**. Bangkok : Matichon.
- Department of Health.(2017). **Health Accessibility Safety (HAS)**. [Online]. Retrieved on June 26, 2017 from http://www.anamai.moph.go.th/ewt_news.php?nid=1923.
- Eisenclas, S.A. (2013). Gender role and Expectations : any change online?.
- SAGE OPEN**. (October-December) : 1-11.
- Ferreira, E. (2011). Geographies of (in) equalities : space and sexual identities. in R. Salvador, A. Firmino, C. Ponte, E. Ferreira (Eds.) **Proceedings of Geographies of Inclusion: Challenges and Opportunities**. Lisboa: e-GEO : 36-60.
- Gershenson, O. and Penner, B. (2009). **Ladies and Gents : Public Toilets and Gender**. Philadelphia : Temple University Press.
- Heidegger, Martin. (1977). **The Age of the World Picture. In the Question Concerning Technology and Other Essays**. Translated by William Lovitt. New York : Garland Publishing Inc. : 115-154.
- Kaewthep, Kanchana. (2001): 'Women/Men : private/public' in **Women's Studies 2 : Women and Issues**. Bangkok : Aroon Printing : 57-129.
- Koloski-Ostrow, A.O. (2015). **The Archaeology of Sanitation in Roman Italy : Toilets, Sewers, and Water Systems**. North Carolina : the University of North Carolina Press.
- Ministry of Transportation.(2015). **Transport Co.Ltd**. [Online]. Retrieved on June 26, 2017 from <http://www.mot.go.th/about.html?id=20>.
- Mirsoeff, N. (2002). **The Visual Culture Reader**. 2nd edition. New York :Routledge.
- OECD, (2011). Japan : a Story of Sustained Excellence in **Strong Performers and Successful Reformers in Education : Lesson from PISA for the United States**. Paris : OECD Publishing. : 137-157
- Paxton, P. et al., (2007). Gender in Politics. **Annual Review of Sociology**. Vol. 33. : 263-284.

- Phanomsook, Karoon. (2006). **Analysis of Metaphor through Erotic Scenes in Thai Literatures**. Thesis of Master of Arts, Linguistic for Communication, Thammasat University.
- Prakobpol, Tanawut. (2014). Factor influencing behaviors using online social network services "facebook". **Journal of Educational Studies**. Vol 8 (2) : 53-60.
- Sae-Wang, Ratchaneekorn. (2013A). Femininity in Lanna Architecture : An Interpretative Essay. **Veridian E- Journal**. Vol. 6(1). : 32-52.
- Sae-Wang, Ratchaneekorn. (2013B). Gender : Critical Approach towards Language and Culture. **National Conference 2 Language and Culture in ASEAN**. September 20, 2013 Thai Airways (Publlc) Co.Ltd. Bangkok.: 49-58.
- Sae-Wang, Ratchaneekorn. (2016). Same Sex Partners : Change or Reproduction. **National Conference 5 Tourism for All : All for Tourism**. September 26, 2016. Thai Airways (Publlc) Co.Ltd. Bangkok : 93-107.
- Sathitniramai, A. et al. (2013). **Report : Review of Thai Politics Landscape**. .n.p.
- Songsamphan, Chalidaporn.(2008). **Working Class Pornography : Knowledge, Myth and Imagination in Sex**. Bangkok : Deun Tula Printing.
- Sukumalphong, Jaruwan. (2013). **The Trend of Corruption in Thailand**. n.p.
- Thairath Online.(May 6, 2010). **Hot Politics in Cyber World...the Hotter in Toilets**. [online].retrieved on June 26, 2017 from <https://www.thairath.co.th/content/81098>.
- Wiwatthananukul, Metta. (2016). **Intercultural Communicatin**. Bangkok : Chulalongkorn Publishing.
- Wongyannawa, Thanet. (2008). **Gender: from Nature to Ethics and Aesthetic**. Bangkok : Matichon.
- Worse Criteria of Thai Corruption at 101 Ranking and 35 Points from 100**. (January 25, 2017). [online].retrieved on August 14, 2017 from <https://www.matichon.co.th/news/440035>
- Yingphaibool, U and kharuedech, P .(2001). Research : **Sexuality of Students in Rattanakosin District**. Suan Sunandha Rajabhat University. n.p.